

الگوی شخصیتی بانوی عالمه در منظومه فکری مقام معظم رهبری ^{مدظله العالی}

الهام نامی سیابیدی

چکیده

زنان به عنوان اساسی‌ترین عناصر بنیادین جامعه، نقشی تعیین‌کننده در روند شکل‌گیری شخصیت و رفتار جامعه خود دارند، حال اگر این زنان مسلح به سلاح علم باشند، به قطع این تاثیرگذاری بیشتر خواهد بود. از این‌رو شناخت الگوی شخصیتی زنان عالمه در توسعه و رشد شخصیت و رفتار جامعه امری ضروری است. مقاله حاضر با عنوان «الگوی شخصیتی بانوان عالمه در منظومه فکری مقام معظم رهبری ^{مدظله العالی} و با هدف شناخت اندیشه‌های معظم‌له در حوزه‌های مختلف الگوی اخلاقی، روابط خانوادگی و مشارکت اجتماعی شخصیت بانوی عالمه به نگارش درآمده است. این نوشتار با روش کتابخانه‌ای و فیش‌برداری و به شیوه‌ی توصیفی – تبیینی درصدد پاسخگویی به این سؤال است که الگوی شخصیت بانوی عالمه از منظر مقام معظم رهبری ^{مدظله العالی} چگونه است؟ یافته‌ها نشان می‌دهد که یک بانوی عالمه، نه تنها در بعد اخلاقی با خودسازی و حفظ ارزش‌های اسلامی در اعتدال بخشی شخصیت خود به نیاز معنوی خویش پاسخ می‌دهد، بلکه در بعد خانوادگی و اجتماعی ضمن رعایت وظایف خود در بهترین وجه، به توازن میان این دو نقش خانوادگی و اجتماعی خود نیز توجه دارد، در حالی که از الگوی شخصیتی حضرت زهرا ^{سلام الله علیها} نیز بهره می‌گیرد.

واژگان کلیدی: الگو، بانوی عالمه، مقام معظم رهبری، منظومه فکری

مقدمه

دیدگاه متفکران و صاحب‌نظران در طول تاریخ ابعاد زندگی انسان‌ها را تحت تأثیر خود قرار داده و تحولات اساسی ایجاد نموده است. از برجسته‌ترین متفکران در عصر حاضر، مقام معظم رهبری ^{مدظله العالی} است که به شهادت بسیاری از اندیشمندان مسلمان غربی و شرقی، نظرات و اندیشه ایشان راهگشای بسیاری از بن‌بست‌های امروز جوامع است. مسئله مهمی که امروزه جامعه زنان را که در سطح وسیعی به کسب علم و معرفت مشغول هستند، را با چالش روبرو کرده است، پیروی نکردن از الگوهای جامع با مبانی فکری اصیل و متناسب با نیازهای امروز است. در میان آثار نگاشته شده درباره مسئله زن می‌توان به کتاب پنج جلدی نقش زن و رسالت او که جمع‌آوری بیانات ارزشمند رهبر مدظله العالی است اشاره کرد اما متأسفانه دسته‌بندی موضوعی مرتبی از آن نشده است و در میان مقالات نیز می‌توان به "ضرورت وجود الگو برای زنان مسلمان" نوشته مشترک سید عبدالکریم حیدری و زهرا محمدی و همچنین مقاله "جایگاه اشتغال زنان در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت" اثر محقق؛ پروین حیدری شیخ طبعی اشاره کرد. در این نوشته‌ها نیز هرچند الگویی برای زن مسلمان طراحی شده اما وجود علم به عنوان عاملی تعیین‌کننده در نوع الگو طراحی شده مورد توجه نبوده لذا خلأ چنین امری در میان کتب منتشر شده و مقالات اخیر و در برخی از موارد، پرداختن به تنها یک بعد از این الگوها سبب شد، پژوهشی با عنوان "الگوی شخصیتی بانوی عالمه در منظومه فکری مقام معظم رهبری ^{مدظله العالی}" نگاشته شود تا به پرسش‌هایی از این دست پاسخ داده شود؛ الگوهای ارائه شده توسط مقام معظم رهبری ^{مدظله العالی} برای بانوی عالمه مربوط به چه اموری است؟ آیا بانوی عالمه تنها در حیطه علم می‌تواند فعالیت کند؟ نقش این بانوان در حیطه خانواده چیست؟ محدودیت‌های زن عالمه در اجتماع کدامند؟ لذا در تحقیق پیش‌رو ابتدا الگوی شخصیت فردی بررسی شد تا مهم‌ترین ارزش‌های اخلاقی و تعدیل آن‌ها روشن شود. سپس به ارائه راههای توفیق در بعد خانواده پرداخته شد و در پایان، اموری که یک زن عالمه برای مشارکت در اجتماع باید رعایت کند تا موجب انحطاط جامعه و فرسودگی خود او نشود، بیان گردید.

مفهوم شناسی

منظومه: منظومه تأنیث واژه "منظوم" است که در لغت به معنای به رشته کشیده شده (مالکی، فرهنگ فارسی فرهیخته، ص ۱۳۲۲)، نظم داده و مرتب است (معین، فرهنگ فارسی معین، ۱۰۹۰). در اصطلاح عبارتست از مجموعه‌ای از عناصر و اجزای سازمان یافته از هر چیزی می‌باشد. (انوری، فرهنگ بزرگ سخن، ج ۷، ص ۷۴۱۹)

منظومه فکری مقام معظم رهبری: مراد از منظومه فکری مقام معظم رهبری ^{مدظله العالی}، مجموعه نظام‌مند و متشکل از اجزاء و عناصر مرتبط و هدفمند در عرصه‌ی نظام بینشی، ارزشی و کنشی است. (مستقیمی و مرتضوی، نقش حاکمیت در تبیین روش‌ها و سازماندهی تربیت دینی حوزه‌ی حجاب بر اساس منظومه فکری رهبری، ص ۲)

در این پژوهش، از واژه بانوی عالمه استفاده شده است که منظور از آن، قشری از زنان است که در مسیر افزایش معرفت خود، به تحصیل علوم مختلف در مراکز آموزشی اعم از؛ حوزه یا دانشگاه پرداخته‌اند.

جامعه بشری به سبب میل به کمال مطلق، همواره حالت الگوخواهی دارد و از طرفی داشتن الگو مهمترین پیش‌نیاز برای هرگونه برنامه‌ریزی، جهت اصلاح وضعیت جامعه زنان به سمت نقطه‌های مطلوب است لذا ارائه الگوهای سالم و کامل از حیث تربیتی و انسانی اهمیتی بسزایی در رشد صحیح روانی، رفتاری و شخصیتی فرد و جامعه دارد. مقام معظم رهبری ^{مدظله العالی} با نگاه عمیق به مبانی دینی و مبتنی بر زمان‌شناسی و آشنایی با مسائل و مشکلات و نیازهای جامعه، طی سخنان خود الگوی شخصیتی یک بانوی عالمه را ترسیم کرده‌اند. بطور کلی می‌توان این الگوها را در سه زمینه دسته‌بندی کرد:

۱- الگوی شخصیت فردی

در فرهنگ اسلام، ارزش‌های انسانی که کمال سنجش انسان‌هاست، برای زن و مرد به‌طور یکسان ترسیم شده است؛ چون خاستگاه ارزش‌ها، جسم آدمی نیست؛ بلکه نفس بشر است و زن و مرد در این خصوص تفاوتی با هم ندارند. (فتاحی‌زاده، زن در تاریخ و اندیشه اسلامی، ص ۷۵) آیاتی از قرآن کریم بر این حقیقت تردید ناپذیر تأکید می‌کند، از جمله‌ی آن‌هاست؛ (مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ..)(سوره مبارکه غافر آیه ۴۰) بنابراین امکان تعالی شخصیت و مقام معنوی برای هر دو جنس زن و مرد یکسان است، اما به دلیل اختلاف در وظایف و مسئولیت‌ها، تأثیرگذاری زنان مؤمن که گام در جهت خودسازی نهاده‌اند، به مراتب بیشتر از مردان است. امام خمینی ^{رحمة الله علیه} در این زمینه فرموده‌اند: «مربی انسان‌ها زن است، سعادت و شقاوت کشورها، بسته به وجود زن است، زن با تربیت صحیح خودش، انسان درست می‌کند؛ با تربیت خودش، کشور را آباد می‌کند. مبدأ همه سعادت‌ها از دامن زن بلند می‌شود... ما نهضت خودمان را مرهون زنان می‌دانیم». (امام خمینی، صحیفه امام، ج ۷، ص ۳۳۸) مقام معظم رهبری ^{مدظله العالی} در این باره اشاره می‌کنند: «زن با نقاط قوت زنانه‌ی خود- که خدای متعال در وجود او به ودیعه گذاشته و مخصوص زن است- همراه با ایمان عمیق، همراه با استقرار ناشی از اتکاء به خداوند، و همراه با عفت و پاکدامنی- که فضای پیرامون او را نورانیت می‌بخشد- می‌تواند در جامعه یک نقش استثنائی این‌گونه ایفا کند؛ هیچ مردی

قادر به ایفای چنین نقشی نیست... انسان‌ها در چنین آغوش پُربرکتی می‌توانند تربیت شوند. اگر زن با این خصوصیات در عالم وجود نبود، انسانیت معنا پیدا نمی‌کرد». (خامنه‌ای، بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم، ۱۳۸۴/۰۳/۲۵) ایشان در جای دیگر اشاره می‌کنند: «در زمینه مسائل معنوی، زنان جزو پیشگامان حرکت معنوی انسان به سوی پیشرفت‌ها هستند. در قرآن وقتی خدای متعال می‌خواهد برای انسان‌های مؤمن مثال بزند، می‌فرماید: «وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ...» (سوره مبارکه تحریم آیه ۱۱)، از یک زن مثال می‌زند. آن جایی که بحث ایمان و اسلام و صبر و صدق و مجاهدت در راه به دست آوردن ارزش‌های انسانی و اسلامی و معنوی است، می‌فرماید: «إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَ الْمُسْلِمَاتِ وَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ وَ الْقَانِتِينَ وَ الْقَانِتَاتِ وَ الصَّادِقِينَ وَ الصَّادِقَاتِ وَ الصَّابِرِينَ وَ الصَّابِرَاتِ وَ الْخَاشِعِينَ وَ الْخَاشِعَاتِ». (قرآن کریم، سوره احزاب آیه ۳۵) در این آیه ده عنوان برای ارزش‌های معنوی ذکر می‌شود؛ اسلام، ایمان، قنوت، صدق، صبر، خشوع و دیگر چیزها. زن و مرد در این میدان، دوش به دوش حرکت می‌کنند و پیش می‌روند». (خامنه‌ای، بیانات در دیدار جمعی از بانوان، ۱۳۷۹/۰۶/۳۰)

۱-۱- ارزش‌های اخلاقی: در نگاه رهبر فرزانه انقلاب، به عنوان شخصیتی اسلام شناس و آشنا به وضعیت بانوان در جامعه، مهمترین خصوصیت برای شخصیت زنان، عفت است و آن را رکنی برای برنامه‌های کشور قرار می‌دهند؛ «مسأله‌ی بعد، مسأله‌ی اهمیت دادن به عفاف در زن است. هر حرکتی که برای دفاع از زنان انجام می‌گیرد، باید رکن اصلی آن رعایت عفاف زن باشد. همان‌طور که عرض کردم، در غرب به خاطر اینکه به این نکته توجه نشد؛ یعنی مسأله‌ی عفت زنان مورد اهتمام قرار نگرفت و به آن اعتنایی نکردند، کار به این بی‌بندوباری‌ها کشید. نباید بگذارند عفت زن که مهم‌ترین عنصر برای شخصیت زن است، مورد بی‌اعتنایی قرار گیرد. عفت در زن، وسیله‌ای برای تعالی و تکریم شخصیت زن در چشم دیگران، حتی در چشم خود مردان شهوت‌ران و بی‌بندوبار است. عفت زن، مایه‌ی احترام و شخصیت اوست». (خامنه‌ای، بیانات در دیدار جمعی از زنان، ۱۳۷۶/۰۷/۳۰) ایشان در بیانی، جهاد حضرت زینب سلام الله علیها را نشأت گرفته از عفت این بانوی بزرگ قلمداد کرده و می‌فرمایند: «انسان زینب کبری را مشاهده می‌کند که با يك عظمت خیره‌کننده و درخشنده‌ای در عرصه ظاهر می‌شود؛ کاری می‌کند که دشمنی که به حسب ظاهر در کارزار نظامی پیروز شده است و مخالفین خود را قلع و قمع کرده است و بر تخت پیروزی تکیه زده است، در مقر قدرت خود، در کاخ ریاست خود، تحقیر و ذلیل شود؛ داغ ننگ ابدی را به پیشانی او می‌زند و پیروزی او را تبدیل می‌کند به يك شکست؛ این کار زینب کبری است. زینب سلام الله علیها نشان داد که می‌توان حجب و عفاف زنانه را تبدیل کرد به عزت مجاهدانه، به يك جهاد بزرگ». (خامنه‌ای، بیانات در دیدار جمعی از پرستاران نمونه کشور ۱۳۸۹/۰۲/۰۱)

قرآن کریم به کرار واژه تعلیم و تزکیه را در کنار هم قرار می‌دهد؛ گاه تزکیه را بر تعلیم مقدم می‌دارد، گاه تعلیم را بر تزکیه؛ و این نشان می‌دهد که میان این دو، رابطه عمیقی است. توجه در زندگی زنان عالمه و فرزانه نیز حاکی از همگامی تحصیل علم و دانش با اهتمام به رعایت مسائل و ارزش‌های والای اخلاقی است. معظم له در بیان الگو بودن حضرت زهرا سلام الله علیها و همچنین ضرورت

همراهی علم با معنویت برای بانوان این مرز و بوم فرموده‌اند: «سیده‌ی زنان عالم، آن بانوی با عظمتی است که دانشمندان و متفکران باید تأمل کنند، تا به بخشی از عمق سخنان پرمغز او در زمینه‌های گوناگون پی ببرند و در عین حال همان کسی است که در محراب عبادت در مقام خضوع در مقابل پروردگار برای معنویت آن منش استثنایی را از خود بروز داده است، شب تا به صبح عبادت کرده است. الگوی عفاف و حجاب و ستر بوده است؛ یعنی معنویت و طهارت و تقوای زن نه فقط با علم او منافاتی ندارد؛ بلکه این دو برای تکمیل شخصیت او به یکدیگر کمک هم می‌کند» (خامنه‌ای، در دیدار با فرماندهان و مسئولان، ۱۳۷۴/۰۶/۳۰) و در جای دیگر ضمن اشاره به ضرورت الگوپذیری زنان از ابعاد وجودی بانوان بزرگ اسلام، می‌فرماید: «امروز، سرگرم شدن به زر و زیور، برای زن مسلمان ایرانی انقلابی عیب است. امروز، پُر کردن سر و سینه و دست از زیورآلات و بت قرار دادن زیور و آرایش و مُد و لباس، برای زن انقلابی مسلمان ایرانی ننگ است. آن کسی که در پی این‌گونه چیزهاست، ارزشش پایین است. طلا، برای زن ارزش آفرین نیست؛ بی‌اعتنایی به طلا، ارزش آفرین است. مُد، برای زن ارزش آفرین نیست؛ بی‌اعتنایی نسبت به مُدهای دام‌گونه‌ی ساخته و پرداخته‌ی دشمنان، برای زن ارزش است» (خامنه‌ای، در دیدار با بانوان کشور، ۱۳۶۸/۰۶/۰۶)

۱-۲- اعتدال شخصیت: ارزش‌های انسانی متعدّدند، اما شاید بتوان گفت یکی از مهم‌ترین ارزش‌های انسانی، جامعیت و اعتدال شخصیت است. حضرت آیت اله خامنه‌ای مدظله العالی دخت نبی گرامی اسلام علیها السلام را نمونه عینی این جامعیت شخصیتی معرفی می‌کنند و ضمن آن، زنان مسلمان را به تبعیت و الگوگیری از ایشان دعوت می‌نمایند؛ «یک زن جوان، یک دختر جوان، که زندگی‌اش، زندگی معمولی؛ لباسش، لباس فقرا؛ کارش در خانه جمع و جور کردن بچه‌ها و مدیریت خانه و کدبانویی این خانه‌ی کوچک و دستاس کردن است و آن کوه معرفت و دریای عظیم علم و دانش در وجود اوست» (خامنه‌ای، بیانات در دیدار جمعی از مداحان، ۱۳۸۳/۰۵/۱۷). رفتار عادلانه نتیجه اندیشه معتدل است و مؤمنان با تصحیح افکار و عقاید خویش به تعدیل افکار خویش می‌پردازند و در هیچ کاری به افراط یا تفریط نمی‌گیرند. اگر فکر معتدل و مستقیم باشد، رفتار فرد در راه اعتدال می‌پوید و اگر اندیشه به بیماری عدم اعتدال گرفتار شود، اعمال انسان نیز به تبع آن به افراط و تفریط دچار می‌شود. (برجی نژاد، زینب، اعتدال و میانه‌روی، ص ۹) امیرمؤمنان علیه السلام می‌فرماید: هر کس پیش از اقدام، اندیشه کند، درستی عملش افزون می‌گردد. (تمیمی، غررالحکم، ص ۶۱) پس انسان معتدل از نظر شخصیت کسی است که بتواند عاقلانه و خردمندانه زندگی کند و میان قوای نفسانی گوناگون بر اساس مدیریت و تدبیر عقل، راه میانه را پیش گیرد. بدین سبب است که بانوی عالمه می‌تواند با علم و تفکر اصولی خویش و در چارچوب تعالیم دینی در این راه توفیق ویژه پیدا کند.

۲- الگوی روابط خانوادگی

با تحلیل و دقت در سخنان آیت اله خامنه‌ای مدظله العالی مشخص می‌شود که ارتباط تنگاتنگی میان خانواده سالم و جامعه مطلوب است و از آن‌جا که زن در نگاه رهبر معظم انقلاب، رکن اساسی

هنگامی که درباره الگوی مشارکت اجتماعی بانوان عالمه صحبت می‌کنیم، منظور انتظارات از زن عالمه در اجتماع است، این که زنان در جامعه و بیرون از فضای خانواده چه رفتارهایی باید از خود بروز دهند و چه وظایفی در جامعه بر عهده دارند. برخی مفسران در تفسیر آیه ۱۹ سوره نساء (» يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَجِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرِهًا وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ لِيَنْتَهُبُوا بَعْضَ مَا آتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيَّنَةٍ وَ عَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَ يَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا «)، این آیه را دلیل جواز حضور زن در اجتماع دانسته‌اند. در این بخش، قرآن کریم ما را متوجه کرده و می‌فرماید: با زن‌ها معاشرت نیک داشته باشید و زن را همچون مرد در مجامعتان راه دهید و اگر خوشایندتان نیست، این کار ناخوشایند را بکنید؛ چرا که ممکن است خیر فراوانی در آن باشد. (جوادی آملی، زن در آینه جلال و جمال، ص ۳۶۹) در ادامه به مواردی که یک زن باید برای حضور در اجتماع رعایت کند، اشاره می‌شود:

۳-۱- رعایت چارچوب اخلاقی: در غرب، همزمان با جنبش فمینیسم و با شعار حمایت از حقوق زنان، زمینه مشارکت زنان در امور مختلف اجتماعی از جمله؛ سیاست، اقتصاد و فرهنگ فراهم شد. هر چند این قشر توانست در کارهای مختلف جامعه حضور فعال پیدا کند؛ اما متأسفانه به دلیل عدم پایبندی به اصول اخلاقی و دینی و سستی و نادرستی مبانی فکری جنبش‌های فمینیستی، برخورداری از این حقوق و امتیازها به قیمت ابتذال و انحطاط اخلاقی و سلب کرامت انسانی و شخصیت والای زنان تمام شد. لزوم حضور زن در اجتماع و شرکت در امور و صحنه‌های مختلف اجتماعی و سیاسی تردید بردار نیست. در هر حال گویا لزوم وجوب حجاب، بهترین و محکم‌ترین دلیل حضور زن در جامعه است؛ زیرا وجوب و رعایت حجاب از سوی زن، در مقابل نامحرم و در ارتباط با اجنبی است و روشن است اگر زن می‌بایست در گوشه‌ای به دور از انظار نگاه داشته شود و حضور در عینیت جامعه نداشته باشد، سخن گفتن از پوشش با این همه گستردگی و حساسیت، معنایی نداشت. (رضوی نیا، بررسی سهم و نقش زنان در ایجاد امنیت اخلاقی جامعه از منظر قرآن و روایات، ص ۸۷) زن مسلمان مثل مرد مسلمان حق دارد آنچه که اقتضای زمان است، آن خلایی که احساس می‌کند، آن وظیفه‌ای که بر دوش خود حس می‌کند، انجام دهد، چنانچه دختری مثلاً مایل است پزشک شود یا در رشته علمی کار کند یا تدریس کند یا سیاسی شود، برای او میدان باز است؛ به شرط رعایت عفت و عفاف و عدم اختلاط و امتزاج زن و مرد، در جامعه اسلامی میدان برای زن و مرد باز است، شاهد براین معنا همه آثار اسلامی است که در این زمینه وجود دارد و همه تکالیف اسلامی است که زن و مرد بطور یکسان از مسئولیت اجتماعی برخوردار می‌کند (خامنه‌ای، در دیدار با بانوان کشور، ۱۳۷۵/۱۲/۲۰) و زن عالمه با توجه به شناخت و علمی که از علل انحطاط جوامع غربی که همان عدم رعایت چارچوب اخلاقی و دستورات اسلامی مبنی بر آن است، وظیفه بیشتری نسبت به سایر بانوان در حیطه عملکرد خود در جامعه خواهند داشت.

۳-۲- تناسب فعالیت‌ها با ویژگی‌های جسمی و روانی: با توجه به تفاوت‌های جسمی و روانی و حتی رفتاری زن و مرد، هر شغلی با ساختار خلقتی زن سازگار نیست، از این‌رو در طراحی الگوی اشتغال و مشارکت زنان، نوع، کمیت و کیفیت حضور آنان بسیار اهمیت دارد. (جوادی آملی، زن در

آیین جلال و جمال الهی، ۱۳۶۹، ص ۳۵۶) در سیره معصومین علیهم السلام نیز نمونه‌هایی از تأیید اسلام بر اشتغال زنان وجود دارد، بخصوص مشاغلی که تنها از عهده بانوان برمی‌آید و یا با طبیعت آنان سازگارتر است. (کرمی، بررسی تعارض نقش‌های خانوادگی و اجتماعی بانوان و ارائه الگوی مناسب برای زندگی خانوادگی زنان شاغل، ص ۱۵) از دیدگاه مقام معظم رهبری ^{منظله العالی} نیز عرصه فعالیت-های اجتماعی اعم از فعالیت‌های سیاسی، اجتماعی، علمی، مجاهدت کردن و همه میدان‌های زندگی در صحن جامعه، زن و مرد دارای اجازه مشترک و همسان هستند. البته بعضی از کارها هست که باب زنان نیست؛ چون با ترکیب جسمانی آن‌ها تطبیق ندارد، این موضوع ربطی به این ندارد که زن می‌تواند در میدان فعالیت‌های اجتماعی باشد یا نه. تقسیم کار بر حسب امکانات، شوق و زمینه‌های اقتضای این کار است. (خامنه‌ای، در دیدار با جمع کثیری از بانوان، ۱۳۷۵/۱۲/۲۰) و پر واضح است که این مشارکت باید با وظیفه مادری نیز هماهنگ باشد تا زن عالمه بتواند الگوی تمام عیار برای مشارکت اجتماعی باشد و تأثیر حداکثری بر جوامع بشری داشته باشد.

آیت اله خامنه‌ای ^{منظله العالی} به عنوان متفکری مسلمان و اسلام شناس اشاره می‌کند: «اسلام نه تنها مانع حضور زن در مجموعه حیات اجتماعی نسیت، بلکه برای بانوان نقش ویژه‌ای بر اساس ترکیب جسمانی و روانی او مشخص کرده است که نه کمتر و نه کم اهمیت‌تر از نقش مردان است» و در این باره معتقد است «زن و مرد همواره در ارزش‌های اسلامی همسطح و همسو بوده‌اند و تنها در وظایف اختصاصی، آن هم بر اساس خصوصیات آفرینش آن‌ها، اختلافاتی وجود دارد و اگر زن این وظایف را بشناسد، خواهد توانست ستم طبیعی که بر وی می‌رود برطرف کند». (خامنه‌ای، در دیدار با زنان مسلمان ایران و ۹ کشور جهان، ۱۳۶۷/۱۱/۰۸) معظم له در مناسبتی دیگر خطاب به بانوان عالمه اظهار می‌دارند: «شما خواهران و برادرانی که بحمدالله از معرفت و دانش برخوردارید و درس خوانده‌اید، و دوره‌های علمی را دیده‌اید و کار کرده‌اید و با کتاب‌ها و احیاناً با معارف پیگانگان آشنا هستید، مسئولیت سنگین‌تری دارید». (خامنه‌ای، در دیدار با جمعی از پزشکان و پرستاران، ۱۳۶۸/۰۹/۱۵) رهبر معظم انقلاب ^{منظله العالی} آنجا که از افتخارات و پیشرفت جامعه اسلامی ایران سخن می‌گویند، بحث از حضور بانوان این مرز و بوم، بویژه آنان که در علم و فن پیشرو هستند، به میان می‌آورند و این خود تصدیقی برای ارتباط میان توسعه و رشد کشور و کمیت و کیفیت حضور زنان در آن است؛ چرا که یکی از مهم‌ترین معیارها جهت سنجش درجه توسعه یافتگی یک کشور، میزان و نوع حضور زنان، به ویژه بانوان فرهیخته آن کشور در بطن جامعه است. ایشان در بیانی اشاره می‌کنند: «اگر این قشر عظیم از ملت ایران؛ یعنی زنان، دوشادوش مردان، با حفظ حدود اسلامی، علم و فن و کارهای شایسته‌ی یک مسلمان را فراگیرند و عمل کنند، یقیناً موفقیت بیشتر خواهد بود». (خامنه‌ای، ۱۳۷۰ در دیدار با فرزندان شاهد، اساتید و دانشجویان، ۱۳۷۰/۰۶/۰۳) و همچنین می‌فرمایند: «جبهه‌ی انقلاب، زنان کارآمد و فعال و زبان‌آور و نویسنده و عالم و دانشمند به مراتب بیشتر دارد؛ خانم‌هایی که اهل اقدامند، اهل فکرند، اهل نگارش و نویسندگی‌اند، اهل سخن گفتن‌اند، اهل فکر دادن‌اند، صحنه‌ی انقلاب و دفاع از انقلاب را خالی نگذارند، این یک نکته است». (خامنه‌ای، ۱۳۹۲ در دیدار با فرماندهان سپاه پاسداران، ۱۳۹۶/۰۶/۲۶) «بانوان در نظام جمهوری اسلامی

باید قدر عظمتی را که اسلام به آنان داده است بدانند، دام مصرف‌زدگی را که سرمایه‌داران چپاولگر جهانی بر گردن زن امروز دنیا تنیده‌اند، کاملاً بدرند و ضد ارزش‌های فرهنگ غربی، مانند برهنگی و معاشرت بی‌بندوبار با مردان و آلودگی به انواع فسادها را که رد کشورهای پیشرفته و غالب کشورهای عقب افتاده بر زندگی زنان حاکم است، به چشم تحقیر و نفرت بنگرند و بدانند که امروز زن ایرانی که در صحنه‌های سیاست و کار و در میدان‌های انقلاب باتقوا و پاکدامنی حضور دارد، برترین زنان دنیاست و این را مردان و زنان منصف و حق‌بین در همه جای جهان تصدیق می‌کنند». (خامنه‌ای، به مناسبت چهلمین سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۶۸/۴/۲)

بنابراین با توجه به ضرورت حضور و مشارکت حقیقی زنان در عرصه‌های مختلف فعالیت‌های اجتماعی، برای تحقق جامعه مدنی و رشد و بالندگی جامعه بانوان و نیز تسریع فرآیند توسعه، باید کرامت و ارزش انسانی زن و همچنین ساختار آفرینشی وی، در گزینش نوع حضور لحاظ شود. ایشان در این رابطه ضمن توصیه به والدین جهت ایجاد فرصت حضور دختران در اجتماع، نسبت به آگاهی از اهداف دشمنان می‌فرماید: «راه را برای فعالیت‌های اجتماعی زنان در جریان‌های انقلابی و سازنده در جامعه باز کنید، پدران و مادران کمک کنند فرزندان‌شان، دختران‌شان فرصت فعالیت‌های انقلابی را پیدا کنند؛ البته مراقب هم باشید که دشمنان انقلاب نقطه حساس جامعه؛ یعنی زنان را نیز هدف گرفته‌اند، حواسشان جمع باشد، دختران و زنان در حوزه‌ی تبلیغات مخرب آنان قرار نگیرند، اما به فعالیت‌های اجتماعی سرگرم باشند». (خامنه‌ای، آخرین خطبه‌های نماز جمعه قبل از ترور، ۱۳۶۰/۰۲/۰۴)

نتیجه‌گیری

زنان به عنوان اساسی‌ترین عناصر بنیادین جامعه، نقشی تعیین‌کننده در روند شکل‌گیری شخصیت و رفتار جامعه خود دارند، حال اگر این زنان مسلح به سلاح علم باشند، به قطع این تاثیرگذاری بیشتر خواهد بود. از این رو شناخت الگوی شخصیتی زنان عالمه در توسعه و رشد شخصیت فردی، خانوادگی و اجتماعی با توجه به رشد کمی و کیفی بانوان عالمه و فرهیخته جامعه، امری ضروری است. امروزه ارائه الگوهای ناسالم و غلط از سوی غرب به جوامع اسلامی و کشاندن افراد به ورطه انحطاط و مسائل غیر اخلاقی به بهانه مدرنیته گسترش پیدا کرده است. اینجاست که لازم می‌آید تا الگوی شخصیتی بانوی عالمه در منظومه فکری مقام معظم رهبری ^{مدظله العالی} تبیین شود تا الگو بر اساس ارزش‌های والای انسانی از دیدگاه شخصیت برجسته دینی و آگاه به مسائل روز جامعه، با در نظر داشتن مشکلات و ظرفیت‌های جوامع امروزی بررسی شود و الگویی مناسب از شخصیت فردی، خانوادگی و اجتماعی بانوی عالمه ارائه گردد.

فهرست منابع

قرآن کریم ترجمه مکارم شیرازی

۱. امام خمینی، سید روح الله، صحیفه امام، ج ۷، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۵۸.
۲. بانکی پورفرد، امیرحسین، مجموعه پنج جلدی نقش و رسالت زن، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی، ۱۳۹۳.
۳. سبحانی، محمد تقی الگوی جامع شخصیت زن مسلمان، قم، مرکز نشر هاجر، چاپ سوم، ۱۳۹۰.
۴. فتاحی زاده، فتحیه زن در تاریخ و اندیشه اسلامی، قم، موسسه بوستان کتاب، چاپ دوم، ۱۳۹۰.
۵. انوری، حسن، فرهنگ بزرگ سخن، تهران، انتشارات سخن، ۱۳۸۱.
۶. جوادی آملی، عبدالله، زن در آئینه جلال و جمال الهی، قم، انتشارات رجاء، ۱۳۶۹.
۷. خامنه‌ای، علی، زن از دیدگاه مقام معظم رهبری، تهران، چاپ هشتم، انتشارات بیطرفان، ۱۳۸۵.
۸. رضوی‌نیا، معصومه، بررسی سهم و نقش زنان در ایجاد امنیت اخلاقی جامعه از منظر قرآن و روایات با تأکید بر نظر امام خمینی، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، نشر عروج، ۱۳۹۶.
۹. طاهری نیا، احمد حضور زن در عرصه‌های اجتماعی- اقتصادی از نگاه آیات و روایات. قم، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹.
۱۰. کاویانی، محمد، سبک زندگی اسلامی و ابزار سنجش آن، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۱.
۱۱. مالکی، امید، فرهنگ فارسی فرهیخته، تهران، انتشارات بدیهه، چاپ دوم، ۱۳۸۱.
۱۲. مظفر، محمدرضا، اصول فقه، قم، دارالفکر، ۱۳۸۴.
۱۳. معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، تهران، انتشارات فرهنگ نما، چاپ اول، ۱۳۸۶.

منابع عربی

۱۴. تمیمی آمدی، عبد الواحد بن محمد، غرر الحکم و درر الکلم، قم، دار الکتاب الإسلامی، چاپ: دوم، ۱۴۱۰ ق.
 ۱۵. مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، ج ۱۰۰، بیروت، موسسه الوفاء، (۱۴۰۳).
- مقالات
۱۶. بختیاری، آمنه، تأثیر اشتغال زنان بر خانواده با تأکید بر فرزندان، تهران، مرکز امور زنان و خانواده، ۱۳۸۸.
 ۱۷. برجی نژاد، زینب، اعتدال و میانه‌روی، پژوهشکده باقرالعلوم، ۱۳۹۳.
 ۱۸. تقوی‌پور، محمدرضا؛ صلواتیان، سیاوش، الگوی تراز اسلامی در منظومه فکری رهبر معظم انقلاب اسلامی، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال هجدهم، شماره ۶۹، ۱۳۹۴.

۱۹. کرمی، محمد تقی؛ کرمی، فیروزه، بررسی تعارض نقش‌های خانوادگی و اجتماعی بانوان و ارائه الگوی مناسب برای زندگی خانوادگی زنان شاغل، فصلنامه شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده، سال شانزدهم، شماره ۶۴، ۱۳۹۳.

۲۰. مستقیمی، مهدیه السادات؛ مرتضوی، نسیم السادات، نقش حاکمیت در تبیین روش‌ها و سازماندهی‌های تربیت دینی حوزه‌ی حجاب بر اساس منظومه فکری رهبری، چهارمین کنفرانس بین‌المللی توانمندسازی جامعه در حوزه علوم انسانی، ۱۳۹۷.

سایت

۲۱. سایت <https://www.leader.ir/fa>